

distretto di Palichi. Corfù, nella stamperia del Governo, 1818. Εἰς 8^{ον} σελ. 28.

65. Sul Sepolcro di Sua Altezza Reale la Principessa Carlotta Augusta di Galles. Visione di Evasio Leone, dottor collegiato nel Reale archiginnasio di Torino, già professore nella Università di Fermo e di Roma, socio dell' Accademia Italiana. Corfù, nella stamperia del Governo. 1818. Εἰς 8^{ον} σελ. 48.

66. Raccolta di tutte le Proclamazioni pubblicate durante il Governo di S. E. l' onorevolissimo Sir Th. Maitland, Lord Alto Commissionario del Sovrano Protettore degli Stati Uniti delle Isole Ionie ect. ect. ect. estratto dal passato foglio Ufficiale, la Gazzetta Ionica. Corfù, nella stamperia del Governo. 1818. Εἰς φύλλον σελ.

67. Περὶ τοῦ γινώθι σαυτὸν, ἦτοι συγγραμμάτων ἀποδεικνύον τὴν φύσιν καὶ ὠφέλειαν τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς ἐπιστήμης καὶ τοὺς τρόπους δι' ὧν ἀποκτᾶται. Ἀρχήθεν μὲν ἀγγλιστὶ πονηθὲν παρὰ I. Μάσων, μετενεχθὲν δὲ εἰς τὸ νεοελληνικὸν ἰδίωμα παρὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου I. Λάουνδς. Κορφοί. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Διοικήσεως. 1821. Εἰς 8^{ον} σελ. 7-155.

68. Per la nascita di un figlio del nobile signor Demetrio Corgialegno di Cefalonia. Versi del Professore Vincenzo Nannucci di Toscana. Corfù, nella stamperia del Governo. 1821. Εἰς 8^{ον} σελ. 15 (α).

Ἐμπεριέχει τὴν ἀφιέρωσιν τῷ Δημητρίῳ Κοργιαλλενίῳ ἑλληνιστὶ, εἶτα δὲ δικτῶ ἐνδεκασυλλάβους στίχους λατινιστὶ, μίαν ὥδην ἰταλισταί, εἰς χάριτας, δίκωλον τετράστροφον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ τοῦ λατινικοῦ ἐνδεκασυλλάβου εἰς τὴν καθομιλουμένην μεταγλώττισιν.

Ὡς βλέπουσιν οἱ ἀναγνώσται τὰ πλεῖστα τῶν ἐκ τῆς Κερκυραϊκῆς τυπογραφίας ἀπολυθέντων βιβλίων ἐγράφησαν ἰταλισταί μετ' ἐνδιαφέροντος ὁμῶς κατελογίσσαμεν αὐτὰ, οὐ μόνον διότι ἐτυπώθησαν ἐν Ἑλληνικῇ χώρᾳ, ἀλλὰ καὶ καθότι σχεδὸν ταῦτα πάντα περὶ ἐθνικῶν ζητημάτων πραγματευόμενα τυγχάνουσι διανοητικὰ προϊόντα λογίων

τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἀγάλλεται δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν βλέπόντων ὅτι εἰς διάστημα ἡμίσεως μόνον αἰῶνος εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ἔνθα οἱ ἡμέτεροι λόγιοι ἐγράφον ἢ ἐξέθετον τὰς ἰδέας τῶν εἰς ξένην γλῶσσαν, σήμερον γράφεται παρὰ πάντων ἡ μητρικῇ, ἀποσυμβαλισθείσης διὰ παντὸς τῆς ἐπεισάκτου ἰταλικῆς.

Περαιῶν τὴν περὶ τῆς Κερκυραϊκῆς τυπογραφίας μακρὰν πραγματείαν, ἐκφράζω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ πολῦτιμον καὶ λόγιον φίλον μου κ. Ν. Β. Μάνεσσην, τὸν ἐπαξίως νῦν διοικοῦντα τὰ τοῦ Δήμου Κερκύρας, χορηγήσαντά μοι πολλοὺς τῶν ἄνω καταγραφέντων βιβλίων τίτλους μετὰ καὶ ἄλλων πληροφοριῶν.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ

ὙΠὸ ΣΑΙΝ-ΜΑΡΚ-ΓΙΡΑΡΙΝΟΥ.

Περὶ τῆς πάλης τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν σωματικῶν πόρων.

Πρωτεύων χαρακτὴρ τοῦ θεάτρου καὶ τῆς φιλολογίας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπῆρξεν ὁ πνευματισμός· μόνον δὲ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ φιλολογία, καὶ περ λαμβάνουσα πάντοτε ὡς ὑπόθεσιν τὴν ψυχικὴν πάθησιν, προήγαγεν ὁμῶς αὐτὴν μέχρι τοῦ σωματικοῦ ἄλγους, ὑλικοποιήσασα παραδόξως πῶς τὸ ἥθικόν πάθος, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες παριστῶντες τὸ σωματικὸν ἄλγος ἀνύψουν αὐτὸ ὑπεράνω τῆς ὕλης ὑποβάλλοντές το εἰς τὴν ἐνεργὸν δύναμιν τῶν περὶ τοῦ ἰδανικοῦ κάλλους νόμων. Οὕτως ἐκεῖνοι μὲν ἀνῆρχοντο ἀπὸ τῆς ὕλης πρὸς τὸ πνεῦμα, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος ταπεινούμεθα πρὸς τὴν ὕλην· ἐκεῖνοι προέβαινον βαθμὴδὸν πρὸς τὸν χριστιανικὸν πνευματισμόν, ἡμεῖς, ὥς φαίνεται, παλινδρομοῦμεν πρὸς τὸν ὕλισμόν τῶν εἰδωλολατρῶν.

Θὰ προσπαθῶμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς νὰ ἐξηγήσωμεν διὰ παραδειγμάτων τὰς σκέψεις ταύτας.

Ἀγαπῶμεν ἡμεῖς σήμερον τὸ κάλλος, ἀλλὰ δὲν τὸ λατρεύομεν, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες καὶ τὸ ἡγάπων καὶ τὸ ἐλάτρευον. Οἱ Θεοὶ αὐτῶν ἦσαν εὐεδεῖς ὅλοι ἀνεξαίρετως. Ὁ Πλούτων, ἂν καὶ Θεὸς τοῦ Ἄδου ἦτο ὁμῶς καὶ αὐτὸς ὠραίος. Οὐ μόνον δὲ εἰς τῶν Θεῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀπεικόνισιν μέτρον ἀπαραβίαστον εἶχον τὴν ὠραιότητα· ὅθεν καὶ οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ γλύπται

(α) Ἐκτὸς τῶν ἄνω καταριθμηθέντων τῆς Κερκυραϊκῆς τυπογραφίας προϊόντων, καταγράφονται καὶ ἐν Καταλόγῳ Βρετοῦ δεκατέσσαρα ἕτερα ἑλληνικά, αὐτοῦ τυπωθέντα, τῶν ὁποίων χάριν συντομίας παρέλειψα τὴν ἀντιγραφὴν.

αὐτῶν μόνους τοὺς εὐεидεῖς ἀνθρώπους ἀπεικόνιζον. « Μὲ τοιοῦτον πρόσωπον, λέγει ἀρχαῖον ἐπιγράμμα, ποῖος ποτὲ θὰ τολμήσῃ νὰ σὲ ζωγραφίσῃ; » Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐποίουν ἀφομοιώματα τοῦ προστυχόντος· πολλοῦ γε καὶ δεῖ, εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμὸν ἔφθανε παρ' αὐτοῖς ἡ σωτήριος αὕτη προφύλαξις, ὥστε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Ὀλυμπιονίκας δὲν ἀνεγείροντο ἀνδρείκελα, δηλαδὴ πανομοιότυπα αὐτῶν, εἰμὴ μετὰ τρεῖς ἄλλεπαλλήλους νίκας, τόσον ἐφοβοῦντο τὴν ἀσχημίαν ἐν ταῖς τέχναις!

Κατὰ συνέπειαν τῆς κατὰ τοῦ δυνειδοῦς ἀποστροφῆς οἱ Ἕλληνες ζωγράφοι καὶ γλύπται οὐδέποτε παρίστων τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάθους, διότι τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἄλλου ἢ τῆς ὀργῆς, ἐπιφέρει συστολὴν τῶν μυῶνων, καὶ ἡ συστολὴ τῶν μυῶνων δυσμορφίαν. Τιμόθεος ὁ ζωγράφος ἀπεικονίσας τὴν θυσίαν τῆς Ἰφιγενείας, ἐκάλυψε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος διὰ πέπλου, ὅχι, ὡς εἰπὸν τινες, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ παραστήσῃ τοσαύτην πατρικὴν θλίψιν, ἀλλὰ διότι θὰ ἡτχημίζε τὴν ὄψιν τοῦ ἥρωος ἡ παράστασις τοσαύτης ψυχικῆς συγκινήσεως. Ἡ γλυπτικὴ παρέστησε τὰ τέκνα τῆς Νιόβης τὰ μὲν τεθνεῶτα, τὰ δ' ἐκπνέοντα, τὰ δὲ τοξοῦμένα ἐν τῇ φυγῇ αὐτῶν, ἢ ἐν τῇ ἱκεσίᾳ τῶν καὶ αὐτὴν τέλος τὴν Νιόβην προφυλάττουσαν διὰ τοῦ σώματος αὐτῆς, δίκην ἀσπίδος, κατὰ τῆς θεομηνίας τὴν τελευταίαν καὶ νεωτέραν τῶν θυγατέρων τῆς, πλὴν εἰς μάτην, διότι τὸ βέλος τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἐκεῖ τὴν φθάνει. Ἀλλ' οὐδενός, οὐδὲ τῶν θνησκόντων, οὐδὲ τῶν ἱκετευόντων ἡ στάσις δὲν εἶναι ἀπρεπής, οὐδὲ ἡ κίνησις τοῦ σώματος βιαία ἀπ' ἐναντίας καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ σώματα αὐτῶν (λέγω δὲ σώματα διότι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλυπτικῇ ἡ ἔκφρασις δὲν συγκεντρῶνται εἰς μόνον τὸ πρόσωπον, ὡς παρὰ τῇ νεωτέρᾳ ἀγαλματοποιᾷ συμβαίνει, ἀλλ' ἀναφαίνεται ἐξ ὅλου τοῦ σώματος· τὴν δὲ γυμνότητα παρεδέχθησαν οἱ Ἕλληνες γλύπται ὅχι ὡς τοπικὸν ἔθιμον προκύψιν ἐκ τῆς ιδιότητος τοῦ κλίματος, διότι οἱ Ἕλληνες ἐνεδύοντο, ἀλλ' ὡς τεχνικὸν πλοῦτον πρὸς ἐντελεστέραν ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν προσώπων) καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ σώματα αὐτῶν, ἐπαναλαμβάνω, ἐξέφραζον τὴν ἱκεσίαν, τὸ ἄλγος, τὸν τρόπον, τὸν θάνατον αὐτὸν πιστότατα, καὶ ταυτοχρόνως μετὰ θαυμασίας ἀξιοπρεπείας καὶ μετριότητος. Καὶ αὕτῃ ἡ Νιόβη, ἡ μήτηρ ἡ βλέπουσα θανατούμενα τὰ τέκνα αὐτῆς, εἶναι ὠραία καὶ μεγαλοπρεπής,

διότι ὁ γλύπτης παρέστησεν αὐτὴν πρὶν κατανήσῃ εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης, ὅτε δηλαδὴ ἔχουσα εἰσέτι μιαν θυγατέρα ζῶσαν ἐπικαλεῖται ὑπὲρ αὐτῆς τὴν εὐπλαγχνίαν τῶν Θεῶν. Ὁ τεχνίτης ἀπέφυγεν ὡς σκόπελον ἀκροσφαλῆ τὴν σιγὴν καθ' ἣν ἡ Νιόβη, θανατωθέντων ἐνώπιόν τῆς καὶ τῶν δεκατεσσάρων αὐτῆς τέκνων, κάθηται ἐν μέσῳ τῶν πτωμάτων αὐτῶν ὀδυρομένη καὶ ἀπηλπισμένη. Τῶντι ἡ ψυχὴ, καὶ ἐπομένως ἡ ἀνθρωπίνη μορφή, ἐνὸς παραμένει ἀκτις ἐλπίδος, διατηρεῖ εὐπρέπειαν τινὰ καὶ μετριότητα. Ταύτην λοιπὸν τὴν εὐπρέπειαν καὶ μετριότητα, αἵτινες συνιστῶσι τὸ ἠθικὸν καὶ σωματικὸν κάλλος, ἐπεζητεῖ πάντοτε ἡ ἑλληνικὴ καλλιτεχνία.

Μὴ νομίστε δὲ ὅτι ἡ ποίησις τῶν ἀρχαίων ἦτο τολμηροτέρα τῆς γλυπτικῆς ἢ τῆς ζωγραφικῆς εἰς ἔκφρασιν ἐκτετραχλησιμένων παθῶν· παντάπασι, διότι εἶχε καὶ ἐκείνη τὴν αὐτὴν εὐλάβειαν. Οὕτω, φερόμεν, ὅτε ἡ Νιόβη ἔφθασεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν τῆς ἀπελπισίας, ἡ ποίησις, ἀντὶ νὰ παραβιάσῃ τὴν τέχνην πρὸς παράστασιν τοῦ ἀπεγνωσμένου τῆς μητρὸς ἐκείνης, τὴν μεταμορφώνει εἰς βράχον· προτιμᾷ δηλαδὴ νὰ μεταμορφώσῃ τὸν ἀνθρώπον, παρὰ νὰ τὸν ἀσχημίσῃ. Ἡ δὲ φαντασία τῶν ἀρχαίων (ἡ ἀρχαία ποίησις διηρμήνευσε πιστῶς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ) εἶχε ὡς ἀρχὴν ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ πάθους δὲν εἶναι πλέον ἀνθρώπος. Ἰδέα ὄντως ὑψηλὴ καὶ φιλοσοφικὴ, ἐφ' ἧς στηρίζεται καὶ τὸ φιλοσοφικὸν μέρος, οὕτως εἰπεῖν, τῶν μεταμορφώσεων τοῦ Ὀιδίου. Ἡ Ἑκάβη ὅτε ἀνευρίσκει ἐπὶ τῶν Θρακικῶν ἀκτῶν τὸ σῶμα τοῦ ὑστεροτόκου καὶ τελευταίου ἀποθανόντος ἐκ τῶν πεντήκοντα τέκνων τῆς, τοῦ Πολυδώρου, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζε περισωθέντα ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Τρωάδος, ἡ Ἑκάβη ἐκείνη δὲν εἶναι πλέον γυνὴ, δὲν εἶναι βασίλισσα, δὲν ἔχουσι τι τὸ ἀνθρώπινον οἱ ὀδυνηροὶ καὶ μανιώδεις αὐτῆς ὀδυρμοί. Διὸ ἡ ποίησις μεταμορφώσασα τὴν Ἑκάβην, (1) ἐξέφρασε καὶ ἀπέκρυψεν ἐνταυτῷ τὴν ἐσχάτην ταύτην ἀπελπισίαν. Ἄμα τὸ πάθος ὑπερβῇ τὰς δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἡ ἀρχαία ποίησις κατὰ φύσιν εἰς τὸ ὑπερφυσικόν, προτιμῶσα τὸ θαῦμα τῆς ὑπερβολῆς. Ὅθεν μεταμορφώνει τὴν μὲν Βυβλίδα εἰς πηγὴν μὴ δυναμένη νὰ ἐκφράσῃ τὴν θλίψιν ἔρωτος ἀνοσίτου καὶ περιφρονηθέντος,

(1) Ἡ Ἑκάβη μεταμορφώθη κατὰ τὸν Ὀιδίου εἰς κύναν, Σ. Μ.

τὴν δὲ Ἀλκυόνην εἰς πτηνόν, διότι ἀδυνατεῖ νὰ παραστήσῃ διὰ λόγων τὴν ἀπελπισίαν τῆς χήρας τοῦ Κήρυκος· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ ἀρχαία μυθολογία ἀφαιρεῖ τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν ἀπὸ παντὸς ὅστις ὑπερβῇ, παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους, τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἀρχαία λοιπὸν τέχνη, εἴτε διότι ἐκλέγει μετὰ θαυμασίας δεξιότητος πρὸς παράστασιν τοῦ πάθους τὴν πρὸ τῆς ὑπερβολῆς περίοδον, εἴτε διότι δι' ἐνὸς ἄλματος ὑπερπηδῶσα αὐτὴν μεταβαίνει εἰς τὸ ὑπερφυσικόν, τὸ τὰ πάντα ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτοῦ καλύπτει, ἐμποιεῖ πλειοτέραν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῆς φαντασίας παρ' ὅσον ἡ νεωτέρα τέχνη, ἥτις ἀποτολμᾷ θαρrouντως νὰ ἐκφράσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῶν παθῶν. Ἡ νεωτέρα τέχνη ἀξιοῖ ὅτι τὰ πάντα δέον ν' ἀποκαλύπτωνται, παντάπασιν δὲ νὰ μὴ κοπιᾷ ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ, ἐνῶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἔργον φρονήσεως ν' ἀνατίθεται· εἰς τὸν θεατὴν ἡ συμπλήρωσις τῆς ἐννοίας τοῦ ποιητοῦ ἢ τοῦ γλύπτου.

Ὁ Σοφοκλῆς ἐν Φιλοκτῆτῃ πρέστυσεν ἀνευδοκίᾳ τὴν σωματικὴν ἀλγυδονία, ἀλλ' ἐξέλεξε τὴν ὑπόθεσιν τυχὴν ὅχι βεβηλῶς ἐξ ἔρωτος πρὸς τὸ εἰδεχθεῖς, ὡς ἔπραττεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡ νεωτέρα φιλολογία, ἀλλὰ διότι ἐσεβάσθη τὴν ὑπάρχουσαν παράδοσιν καθ' ἣν ὁ Φιλοκτῆτης δηχθεὶς ὑπὸ ἰοδόλου ὄψεως καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς Δήμου ἐκπέμπει ὁδυνῆας κραυγὰς ἀντηχοῦσας καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Ὁ Κικέρων μέμφεται τοῦ Σοφοκλέους ὡς παραστήσαντος τὸν ἥρωά του ὅχι μετρίως μεμψιμοιροῦντα, ὅπερ εἶναι, λέγει, ἀνεκτὸν, ἀλλὰ κλονοῦντα τὴν νῆσον διὰ τῶν σπαραξικαρδίων φωναχῶν του. Ἐγὼ ὅμως ἐξ ἐναντίας θαυμάζω πρὸ παντὸς ἐν τῷ Φιλοκτῆτῃ μὲ πόσῃ τέχνῃ ὁ ποιητὴς ἄφησε μὲν εἰς τὸν ἥρωα καὶ τὴν πληγὴν καὶ τοὺς κοπετοὺς καὶ ὅλα τὰ λυπηρὰ παρεπόμενα τῶν σωματικῶν πόνων, ἐθεσεν ὅμως ταυτοχρόνως ἐν αὐτῷ ἠθικὰ πάθη ἀντισταθμίζοντα τὴν ἐκ τῆς θέας τῶν παθημάτων προσγινωμένην συγκίνησιν, διότι ὁ Φιλοκτῆτης δὲν συλλογίζεται μόνον τὴν πληγὴν του, ἀλλὰ μισεῖ τὸν Ὀδυσσεά καὶ τοὺς Ἀτρεΐδας τοὺς ἐγκαταλείψαντας αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην νῆσον καὶ δὲν θέλει νὰ φέρῃ εἰς τοὺς Ἀτρεΐδας τὰ νικηφόρα βέλη τοῦ Ἡρακλέους, οὐδ' ἐὰν ἔμελλε νὰ θεραπευθῇ ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Τροίας. Ἐκτὸς δὲ τοῦ μίσους καὶ ἄλλα αἰσθήματα συγκινοῦσι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καίτοι τοσαῦτα πάσχοντος· ἐνθυμεῖται δηλαδὴ μετὰ πόθου τὸν πατέρα αὐτοῦ, τὴν πατρί-

δα, τὰς περπνὰς ὄχθας τοῦ Σπερχεῖο καὶ θρηνεῖ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Αἴαντος· ταῦτα δ' ἐκπλήσσουν τὸν Νεοπτόλεμον ἀποροῦντα πῶς ὁ Φιλοκτῆτης, καίτοι πάσχων καὶ ἐγκαταλειμμένος, δύναται νὰ χύσῃ δάκρυα ἀκούων τὰ δεινὰ τῶν ἄλλων. Καὶ τέλος ὅτε ἐφθάσεν ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς νήσου καὶ τοῦ σπηλαίου, ἅτινα ὑπῆρξαν θεατὰ τῶν πολυχρονίων βασάνων του, δὲν ἀποχωρίζεται ἀπ' αὐτῶν μετ' ἀπεχθείας, ὡς ὁ ἀναρρωνίων ἀσθενὴς ἀποχωρίζεται τῆς κλίνης του· ἀλλ' ἀποχαιρετᾷ καὶ τοὺς βράχους ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐστεγάσθη, καὶ τὰς πηγὰς αἵτινες κατέπαυσαν τὴν δίψαν του, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἅπασαν ἐν συνόλῳ ἐκείνην τὴν φύσιν, ἥτις τὸν ἐπαρηγόρησε πάσχοντα καὶ ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἐπὶ δέκα ἔτη ἔζησεν. Ἐπομένως ἡ ψυχὴ τοῦ πάσχοντος Φιλοκτῆτου ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἀναίσθητος, ὅχι μόνον δὲν κατέστη ὑπὸ τῶν ἀλγυδόνων ἀνεπίδεκτος ἠθικῶν συγκινήσεων, ἀλλὰ καὶ ὀργὴν καὶ μῖσος καὶ ἀγάπην καὶ πόθον καὶ ὅλα ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ ἀνθρώπινα πάθη υπερβαλλόντως συναισθάνεται. Ὁ Φιλοκτῆτης οὐδὲ τῶν στωϊκῶν τὴν ἀπάθειαν εὐτυχῶς ἔχει, οὐδὲ πρὸς τοὺς συνήθεις ἀσθενεῖς τῶν νοσοκομείων ὁμοιάζει, τὸ δὲ δραματικώτερον αὐτοῦ στοιχεῖον δὲν εἶναι αἱ φυσικαὶ ἀλγυδόνες, τοῦναντίον μάλιστα τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν εἶναι, τολμῶ εἰπεῖν, ἡ ὑπεροχὴ τῆς πνευματικῆς πρὸς τὴν ὕλικὴν φύσιν.

Καὶ ἀληθῶς μὲν ἡ ὑπεροχὴ αὕτη δὲν χρησιμεύει ἐνταῦθα πρὸς καταστολὴν τῶν παθῶν, ὡς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ἀλλ' εἶναι δυνατόν νὰ καταδειχθῇ σφαιρότερον πόση ἠθικὴ δύναμις διατηρήθη ἐν τῷ Φιλοκτῆτῃ μετὰ δεκαετῇ σωματικὰ δεινοπαθήματα, ἢ ὅσον διὰ τῶν ἐξῆς λόγων « Ἄγωμεν, λέγει ὁ Νεοπτόλεμος, ἄγωμεν πρὸς τοὺς καταπαύσοντας τὰ ἄλγη σου καὶ θεραπεύσοντάς σε » — « Οὐδέποτε, ἀποκρίνεται ὁ Φιλοκτῆτης, θά πορευθῶ ἐκουσίως πρὸς ἐκείνους οἵτινες μὲ ἐγκατέλιπον. » Προσφέρειτε πρὸς οἷονδήποτε ἀσθενῆ, καὶ μάλιστα ἀσθενῆ ἀλγοῦντα ἀπὸ δεκαετίας, τὰ θεραπευτικὰ φάρμακα, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συγχωρήσῃ τοὺς ἐχθρούς του καὶ θὰ ἰδῇτε μετὰ πόσης θεοσεβοῦς προθυμίας θὰ στέρξῃ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλοκτῆτου ἀπορρίφθεντας ὄρους. Ἡ φιλοσοφία ὀρθῶς ποιοῦσα καταδικάζει τοσαύτην ἐπιμονὴν ἐκ μίσους πηγάζουσιν· ἀλλ' εἰς τὸ δράμα τὸ τοιοῦτον ἐπιτρέπεται.

Πανταχοῦ ἐν τῷ Φιλοκτῆτῃ τοῦ Σοφοκλέους τὰ ἠθικὰ αἰσθήματα διαλάμπουσιν ἐν παραθέσει

πρὸς τὰς σωματικὰς ἀλγηδόνας. Ἴδου πῶς ὁ Φιλοκτήτης ὑπομένει μετὰ γενναϊότητος τοὺς θανάσιμους πόνους τῆς πληγῆς του.

Νεοπτόλεμος . . . Τί δὴ ποῦ ὦδ' ἐξ οὐδενός;
λόγου σιωπᾶς, κάποπληκτος ὦδ' ἔγῃ;

Φιλοκτήτης Ἀ, ᾄ! ᾄ! ᾄ!

Νε. Τί δ' ἐστίν;

Φιλ. Οὐδὲν δεινόν· ἀλλ' ἴθ' ὦ τέκνον.

Νε. Μῶν ἄλλος ἰσχύεις τῆς παρεστώσης νόσου;

Φιλ. Οὐ δὴτ' ἔγωγ'· ἀλλ' ἄρτι κουρίζειν δοκῶ.

Ἰὼ θεοί!

Νε. Τί τοὺς θεοὺς οὕτως ἀναστένων καλεῖς;

Φιλ. Σωτήρας αὐτοὺς ἡπίους θ' ἡμῖν μολεῖν.

Ἀ, ᾄ! ᾄ! ᾄ!

Νε. Τί ποτε πέπονθες; οὐκ ἐρεῖς; ἀλλ' ὦδ' ἔστι σιγήλος; ἐν κακῷ δέ τω φαίνει κυρῶν.

Φιλ. Ἀπόλωλα, τέκνον, κοῦ δυνήτομαι καὶ ἴν' κρύψαι παρ' ὑμῖν. ἀτταταί! διέοχε-αι.

διέρχεται, δυστήνος, ὦ τάλας ἐγώ!

Ἀπόλωλα, τέκνον· βρύχομαι, τέκνον, παπαί...

Αἱ ἀλγηδόνες ἐν τέλει ὑπερίσχυσαν τῆς καρτερίας αὐτοῦ καὶ καταπίπτει ἐξηνητημένος· ὡς ἐκ τῆς πολλῆς δ' ἀγωνίας ἐπέρχεται αὐτῷ ὕπνος. Προηγουμένως ὅμως ἐξορκίζει τὸν Νεοπτόλεμον καὶ τὸν Χορὸν νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλίπωσιν ἐνῷ κοιμάται, διότι ὁ δυστυχὴς δὲν λησμονεῖ ὅτι καὶ πρὸ δεκαετίας οἱ Ἕλληνες τὸν ἐγκατέλιπον κοιμώμενον. Ὅθεν ὁ Χορὸς παραμένει μετὰ τοῦ Νεοπτολέμου καὶ ἐπικαλεῖται τοὺς θεοὺς νὰ ἀποστείλωσι πρὸς τὸν ἀσθενῆ τὸν τὰ δεινὰ πραῦνοντα ὕπνον.

Χορὸς, Ὅρν' ὀδύνας ἀδαῆς. Ὅρν' δ' ἀλγέων,
εὐαῆς ἡμῖν ἔλθοις,
εὐαίων, εὐαίων ὄναξ·
ὁμᾶσι δ' ἀντέχοις τάνδ' αἰγλαν,
ᾧ τέταται ταῦν!

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Φιλοκτήτης ἐξεγείρεται τοῦ ὕπνου ἡσυχώτερος· ἀλλ' ἀκούσατε ὁποῖα τρυφερὰ αἰσθήματα ἐκφράζει ὁ εὐγνώμων οὗτος ἀσθενὴς πρὸς τοὺς περιθάλλψαντας αὐτόν.

Φιλοκτ. Ὡς γέγρο· ὕπνου διόδοχον, τὸ τ' ἐλπιδὼν
ἀπιστον οἰκονομημα τῶνδε πῶν ξένων.
Οὐ γάρ ποτ' ὦ παῖ, τοῦτ' ἂν ἐξηύχῃς ἐγώ,
τληῖν αἰ' εἰλειῶς ὦδε τάμ' αἰτήματα
μεῖναι παρόντα καὶ ξυνοφελουῦτά μοι!

Πόσον ὠραία εἶναι ἡ ἐκπληξίς αὕτη τοῦ Φιλοκτῆτου! Πόσον συγκινητικὴ ἡ σπουδὴ μεθ' ἧς ὁ Νεοπτόλεμος περιθάλλει τὸν πᾶσχοντα! Τὸ ἐπ' ἐμοί, εὐγνωμονῶ, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς τὰς σωματικὰς ἀλγηδόνες, ὅτι παρέχουσιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἀφορμὴν εἰς τοσαῦτα εὐγενῆ αἰσθήματα. Ἡ διαδοχὴ αὕτη τῶν ὁτέ μεν ἡδέων, ὁτέ

δε λυπηρῶν συγκινήσεων καὶ τὸ κράμα τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς φύσεως, συγκροτοῦσιν ἀναμφιέκτως τὸ ζωτικώτερον ἐλατήριον τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους.

Δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ παρασιωπήσωμεν τὴν θαυμαστὴν ἀπλότητα τοῦ Ἑλλήνος ποιητοῦ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὑποθέσεως, ἐχούσης ὡς ἐξῆς. Πλοῖον προσπελάζει εἰς τὰς ἐρήμους ἀκτὰς τῆς Λήμνου ὁ Νεοπτόλεμος ζητῇ τὸ σπῆλαιον ὅπου ὁ Φιλοκτήτης ἀπὸ δεκαετίας ἐγκαταλειφθεὶς ζῇ παντέρημος· τέλος πάντων τὸν συναντᾷ, ἐκεῖνος δὲ καθικετεύει τὸν Νεοπτόλεμον νὰ τὸν συμπαράλαβῃ εἰς Σκύρον. Ἐντούτοις οἱ παροῦσμοι τῆς πληγῆς ἐξαντλοῦσι τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ὁ δὲ Νεοπτόλεμος δὲν ἠξέουρει πῶς νὰ τολμήσῃ νὰ ἐμολογήσῃ τῷ Φιλοκτῆτῃ ὅτι θέλει νὰ τὸν συμπαράλαβῃ ὅχι εἰς Σκύρον, ἀλλ' εἰς Τρωάδα· ὁ ἥρωας ἐμπλεῖς ὀργῆς καὶ μίσους κωφεύει πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Ὀδυσσεῆος καὶ τὰς παρακλήσεις τοῦ Νεοπτολέμου, καὶ μόλις ἐπὶ τέλους πείθεται εἰς τὰς θείας διαταγὰς τοῦ Ἡρακλέους. Ἴδου ὅλη ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, ἀπλουστάτη, ἀλλ' ὅμως ζωηρά καὶ μεστή περιπετειῶν γεννωμένων ἐκ τῶν αἰσθημάτων μόνον τῶν προσώπων. Ἡ δὲ ἀπλότης αὕτη διετηρήθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ οὐ μόνον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκφρασιν. Ἀκούσατε τὸν Φιλοκτῆτην διηγουμένον πῶς διήνυε τὸν βίον αὐτοῦ, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκαταλείφθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς ἀγρίας ἐκείνης νήσου.

Φιλοκτήτης . . . Ὁ μὲν χρόνος δὴ διὰ χρόνου προῦδκινέ μοι,

κᾶζει τι βαχὲ τῆδ' ὑπὸ στέγῃ μόνον
διακονεῖσθαι· γαστρὶ μὲν τὰ σύμφορα
τόξον τόδ' ἐξεύρισκε, τὰς ὑποπτερούς
βάλλον πελείας· πρὸς δὲ τοῦθ' ὁ μοι βάλοι
νευροσπαλῆς ἀτρακτος, αὐτὸς ἂν τάλας
εἰλυόμην δυστήνος, ἐξέλικων πόδα
πρὸς τοῦτ' ἂν εἴτ' ἔδει τι καὶ ποτὸν λαβεῖν,
καὶ που, πάγῳ χυθέντος, οἷχ χεῖματι,
ξύλον τι θραύσκει, ταῦτ' ἂν ἐξέρπων τάλας,
ἐμμηχανώμην· εἴτα πῦρ ἂν οὐ παρῆν,
ἀλλ' ἐν πέτροισι πέτρων ἐκτρίβων μόλις
ἔφην ἄφαντον φῶς, ὁ καὶ σώζει μ' αἰεῖ.

Ἐν τῇ διηγήσει ταύτῃ οὐδὲ περιφράσεις ὑπάρχουσιν, οὐδ' ἐπιτετθευμένα ποικίλματα, ὡς εἰς τὸν La Harpe, ὅστις, ἂν καὶ ἠθέλησε νὰ μεταφράσῃ τὸν Φιλοκτῆτην ἐπὶ τὸ ἀφελέστερον, δὲν ἀπέφυγεν ὅμως ἐντελῶς τὴν ἐπίρροισιν τῆς συγχρόνου αὐτοῦ φιλολογίας.

Τοῦτο, λοιπόν, εἶναι ὁ Φιλοκλήτης τοῦ Σοφοκλέους, ἐν τῷ ὁποίῳ συνδυάζονται τεχνήντως αἱ ἠθικαὶ συγκινήσεις, μετὰ τῶν σωματικῶν παθήσεων, καὶ οἷοντι ἀντισταθμίζουσαι ἀλλήλαις, ἀναδεικνύουσιν ἔτι ὠριότερον τὸ πρόσωπον τοῦ ἥρωος. Οὐδ' αὖτις ἐν αὐτῷ ὁ δίκτος ἐκείνος ὁ γενώμενος ἐν ἡμῖν ἐκ τῶν ἀλλοτρίων παθημάτων, καὶ τὴν ὁποῖον προσφόρος δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν σωματικὸν οἶκτον, προήκει· πέραν τοῦ δέοντος, διότι ἐγκαίρως πάντοτε ἀνυψοῦται καὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ ἄλλου ἡμερωτέρου καὶ εὐγενεστεροῦ οἴκτου τοῦ ψυχικοῦ, τὴν ὁποῖον αἰσθανόμεθα βλέποντες τὰς διαφόρους τοῦ Φιλοκλήτου συγκινήσεις, τὰς ἐκ τῆς χαρᾶς, τῆς εὐγνωμοσύνης, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἐκ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ μίσους αὐτοῦ. Συγκρινόμενων δὲ οὕτως ἀμοιβαίως καὶ τεχνήντως τῶν παθῶν, καταντᾷ εὐκόλος ἡ ἀποφυγὴ τῆς ὑπερβολῆς καὶ κατὰ συνέπειαν, τῆς ἠθικῆς ἢ σωματικῆς δυσμορφίας.

Ὅθεν οἱ Ἕλληνες ἐξέφραζον ἀνεκδοκίως τὰς σωματικὰς ἀλλοθύνους ὑποβάλλοντες ὅμως αὐτὰς εἰς τὴν ἐνεργὴν δύναμιν τοῦ ἰδανικοῦ ὥραίου, τὰς ἐπνευματοποιούν τοιοῦτοτρόπως ὥστε ἡ ψυχὴ συνεκινεῖτο μὲν ζωηρῶς, ἀλλὰ δὲν κατεπονείτο. Ἡ δὲ φιλοσοφία καὶ αἱ τέχναι παρ' αὐτοῖς συνετέλουν μέγας εἰς τὸ νὰ ὑπερισχύσῃ τῆς ὕλικῆς φύσεως ἡ ἠθικὴ· αἱ μὲν τέχναι διὰ τῆς λατρείας τοῦ ὥραίου, τὸ ὁποῖον ἀνεύρισκεται μόνον ἐν τῇ σωματικῇ ἡδεμίᾳ τῇ προερχομένῃ ἐκ τῆς ψυχικῆς γαλήνης, ἡ δὲ φιλοσοφία διὰ τοῦ δόγματος, ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι ἀνώτερον τῆς ὕλης.

Ἡ βαθμιαία αὕτη ὑπεροχὴ τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης προπαρεσκεύασε τὸν κόσμον πρὸς παραδοχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ δι' οὗ καταπεσοῦσης τῆς σωματικῆς φύσεως, ἐθριάμβευσεν ἡ πνευματικὴ φύσις· οἱ δὲ ἄνθρωποι διὰ τῆς λατρείας τοῦ ὥραίου ὠδηγήθησαν εἰς τὴν λατρίαν τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου πιστεύομεν ὅτι ἡ ψυχὴ ὑπερέχει τοῦ σώματος, οὐχ ἥττον ὅμως ἢ κατ' ἀλλήλων πάλιν διαρκεῖ· καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἡ φιλολογία, καίτοι βασιζομένων τῶν τότε θρησκευμάτων ἐπὶ τῆς ὕλης, ἀνεδείξε βοηθείαν τῆς φιλοσοφίας τὸ πνεῦμα ὑπέρτερον τοῦ σώματος· ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ φιλολογία βραδύει τὴν ἀντίθετον ὁδόν· τοῦτο δὲ συμπεραίνω ὅχι ἐκ τοῦ ὅτι ἡ νεωτέρα γαλλικὴ φιλολογία παρεστῆς πολλάκις ἐν τῷ θεάτρῳ τὸ σωματικὸν ἄλγος, διότι ἡμεῖς ὁσάκις πρόκειται νὰ παρουσιάσωμεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς σωματικὴν ἀρρωστίαν,

ἐκλεγόμεν τὰς ἀρρωστίας, ἐκείνας τὰς πτενῶς συσχετιζομένας ὁπωσδήποτε πρὸς τὸ ψυχικὸν ἄλγος, οἷον τὴν παραφροσύνην, τὴν ὑποχονδρίαν καὶ τὰ τούτων παράπλησια· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐκ τῶν πηρώσεων προτιμῶμεν τὴν τυφλότητα ἢ τὴν κωφότητα, καὶ καθόλου εἰπεῖν, τὰ σωματικὰ ἐκείνα ἐλαττώματα τὰ ὁποῖα κωλύοντα ἀφ' ἐνὸς διεγείρουσιν ἀφ' ἐτέρου τὴν νοημοσύνην. Ἡ καθ' ἡμᾶς φιλολογία διεφύλαξε μὲν τὸν πνευματισμὸν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑποθέσεων, παρεδέχθη ὅμως τὸν ὕλισμὸν εἰς τὴν ἔκφρασιν αὐτῶν.

Ἄς ἐξετάσωμεν συντόμως τὴν περιεργὸν ταύτην μεταμόρφωσιν. Ἐν τοῖς πρόσθεν χρόνοις ἡ ἔκφρασις τῶν αἰσθημάτων μετείχε τῆς φύσεως τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, εἶχε, δηλαδή, τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀγνὴν, ἐνίοτε μάλιστα ἡ ἔκφρασις κατήντα λίαν ἀφηρημένην. Ἐκαστὸν ψυχικὸν αἶσθημα ἔχει τὴν ἀντιστοιχοῦσαν αὐτῷ αἰσθησίν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἐσοφίσθησαν ὡς ἀντικαταστήσωσι τὴν λέξιν τὴν σημαίνουσαν τὸ αἶσθημα διὰ τῆς λέξεως τῆς σημαίνουσας τὴν αἰσθησίν· προσεπάθει ἐν ἄλλοις λόγοις ἢ τότε φιλολογία τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ ὅχι τὸ σῶμα νὰ ἐξεικονίσῃ. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡθέλησαν ὅχι μόνον νὰ εἰκονίσωσι τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀλλὰ, ὅς εἰπεῖν, νὰ τὰ γλύψωσι· ἐπειδὴ δὲ, ἐνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῶν λεπτότητος, δὲν ἦτο ἱκανὴ πρὸς τοῦτο ἡ γλυφίς τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ ἀριστοτεχνῶν, περιήλθον εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην νὰ λάβωσιν ἀντὶ τοῦ αἰσθήματος τὴν αἰσθησίν, τῆς αἰσθήσεως οὐσῆς χονδροτέρως, εὐσαρκότερας καὶ ἐπομένως εὐπλαστοτέρας πρὸς τὸ νέον ὕφος.

Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τῆς αἰσθήσεως ἐπὶ τοῦ αἰσθήματος εἶναι τὸ περιεργότερον χαρακτηριστικὸν τῆς νῦν φιλολογίας. Ὡς καὶ οἱ προγενέστεροι οὕτω καὶ ἡμεῖς παριστάνομεν ἀποκλειστικῶς τὰς ψυχικὰς παθήσεις, τὸ μῖσος δηλονότι, τὴν ὀργήν, τὴν ζηλοτυπίαν, τὸν ἔρωτα, τὴν μητρικὴν στοργήν, ἀλλὰ παριστάνομεν αὐτὰς ὡς παθήσεις τοῦ σώματος, καὶ θέλοντες νὰ τὰς ἐνισχύσωμεν τὰς ὕλικοποιούμεν, θέλοντες δὲ νὰ τὰς καταστήσωμεν ἐμφαντικώτερας διδομέν εἰς αὐτὰς χαρακτῆρα ἀγροίκον. Ἡ ἀρχαία ποιητικὴ ἐνίσχυσε μὲν καὶ ἀνεπίτυσε πάνθ' ἐν ἀγνῶν καὶ ἄβυλον ἐνυπῆρχεν ἐν τῷ πάθει, ἐξ ἀρχῆς ὕγιους ὀρρωμένῃ, ἀντέκρουε δὲ καὶ περιέστελλε πάνθ' ἐν χυδαίῳ καὶ γήινῳ εὐρίσκετο ἐν αὐτῷ, ὅπερ ὁ Ἀριστοτέλης καθαρὸν τῶν παθῶν ἐκάλει. Ἡμεῖς δὲ σήμερον πρᾶττομεν

τὸ ἐναντίον, προάγομεν τὸ ψυχικὸν πάθος μέχρις ἀπομιμήσεως τοῦ ὕλικου πάθους, ὥσαντι δὲν ἐπι-
στεύομεν εἰμὴ εἰς τὰ αἰσθητάτα τὰ χειρονομοῦν-
τα, ἢ ὀρθώτερον, τὰ προξενούντα διαστροφὰς
μυῶνων καὶ μορφασμούς· ἀν μὴ ἴδωμεν, δηλαδή,
σωματικούς, σπασμούς δὲν πιστεύομεν εἰς τὰς ψυ-
χικὰς συγκινήσεις. Μὴ νομίσαιτε δὲ ὅτι μόνον ἐν
τῷ θεάτρῳ ἢ ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἐπιβάσκει ἡ ποι-
αύτη μανία, διότι καὶ ἐν τῷ βίῳ ἐκτιμῶμεν τὰς
ψυχικὰς παθήσεις καταμετροῦντες ἐκ τῆς βλάβης
τὴν προσγινομένην ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν ὕγιαν τοῦ
σώματος· ὅθεν ἐνθ' αἱ προγενέστεροι ἡρεῶν τὴν
καρδίαν, ἡμεῖς διαψηλαφῶμεν τὸν σφυγμὸν· μᾶς
φαίνονται δὲ προσπτοιημέαι· αἱ λύπαι ὅσαι δὲν
ἐπιφέρουσι σωματικὴν ἀσθένειαν καὶ ἐμπαίζομεν
τὰ πάθη τὰ μὴ προξενούντα παραφροσύνην· ἐν
δὲ ταῖς θλίψεσιν ἡμῶν ἐπικαλούμεθα τὴν συνδρο-
μὴν τοῦ ἱατροῦ μᾶλλον ἢ τοῦ ἱερέως, διότι παρὰ
τὴν βούλησιν ἡμῶν καὶ λεληθότως πως νομίζομεν
ὅτι τὸ σῶμα πάσχει καὶ ὅτι τοῦτο καὶ ἄχι· ἡ ψυ-
χὴ ἔχει ἀνάγκην θεραπείας.

Πρὸς ἀνακεφαλαίωσιν τῆς προκειμένης μελέτης
θὰ φέρω παράδειγμα ἕνα καταδείξω, τίνι τρόπῳ
ἐκφράζεται ὑπὲρ τῆς φιλολογίας ὁ ἀκούσιος αὐτοῦ
ὕλισμός τῆς κοινωνίας, καὶ πῶς τὴν ἀπεικόνισιν
τῶν αἰσθημάτων· βαθμηδὸν ἀνεπλήρωσεν ἡ ἀπει-
κόνισις τῆς ἐμφύτου ὁρμῆς.

Ἐν τῷ μυθιστορήματι « ἡ Παναγία τῶν Πα-
ρισίων » τοῦ κ. Βικτώρος Οὐγίου παρίσταται γυνὴ
ἐλσεινὴ, ἡ Γυδύλη, μένουσα κατάκλειστος ἐντὸς
στενοῦ πύργου δι' ἐνὸς μικροῦ φεγγίτου ἀμυδρῶς
φωτιζομένου· ἡ γυνὴ αὕτη ἀπώλεσε σχεδὸν τὰς
φρένας ἀφ' ἧς ἡμέρας τὸ τετραεὶς αὐτῆς θυγά-
τριον ἀνερπάγη ὑπὸ Αἰγυπτίων. Τέλος ἀνευρί-
σκει τὴν θυγατέρα της, ἀλλὰ τὴν ἀνευρίσκει φεβ-
γούσαν τὸ ἰκρίωμα καὶ καταδιωκομένην ὑπὸ τοῦ
δημίου καὶ τῶν δορυφόρων του· κρύπτει λοιπὸν
αὐτὴν πλησίον της καὶ ἀρνείται νὰ τὴν παρα-
δώσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν. Τότε ὁ ἀρχηγὸς τῶν φυ-
λάκων διατάττει νὰ κρημνίσωσι τὸν πύργον καὶ
διὰ βίας ν' ἀπαγάγῃσι τὴν Εὐμεράλδαν ἀπὸ τὰς
μητρικὰς ἀγκάλας. Ἡ θέσις εἶναι δεινὴ καὶ φο-
βερά, ὁμοιάζει μὲν τὴν τῆς Κλυταιμνήστρας καὶ
τῆς Εὐκλῆς ὅτε βλέπουσι τὰς θυγατέρας τῶν ἀ-
παγομένας εἰς τὴν σφαγὴν, ὑπερέχει δὲ καθ' ὅτι
ἡ Γυδύλη πρὸ δεκαπενταετίας σχεδὸν παραφρονεῖ,
διότι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς νεωτέρας ποιητι-
κῆς, μὴ δυνθεῖσα νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἐκ τῆς ἀρ-
παγῆς τῆς θυγατρὸς της λύπην, παρεφρόνησε. Ἀς

ἴδωμεν πῶς ὁ ποιητὴς ἐξεικονίζει τὴν ἀπελπισίαν
τῆς μητρὸς, ὅτε οἱ φύλακες προσπαθοῦσι ν' ἀπα-
γάγῃσι τὴν θυγατέρα ἣν ἀρτίως ἀνεῦρε.

« Ἡ μήτηρ ἰδοῦσα τὸν προμαχῶνα αὐτῆς κρη-
μιζόμενον διὰ μοχλῶν καὶ πελέκων ἀφῆκε κραυ-
γὴν τρόμου· ὕστερον ἤρξατο τρέχουσα κύκλῳ ἐν-
τὸς τοῦ κλωδοῦ της ὡς θηρίον ἄγριον. Λέξιν
πλέον δὲν ἔλεγεν, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἦσαν φλο-
γεροί. . . Αἶφνης αἶρει μὲ τὰς δύο χεῖρας λίθον
καὶ ρίπτει αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς τῶν ἐργαζομέ-
νων· ἀλλ' ὁ λίθος ἀποσκοποῦ βληθεὶς, διότι αἱ
χεῖρές της ἔτρεμον, ἔπεσεν ἄνευ ἀποτελέσματος
παρὰ τὸν ἵππον τοῦ Τριστάν· ἐκείνη δὲ ἔτριξε
τοὺς ὀδόντας. . . Ὅσα ἢ ἐργασία τῶν κρημι-
στῶν ἔβαινεν ἐπὶ τὰ πρόσω, τόσον ἐκείνη ὑπεχώ-
ρει πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ περιέσφιγγε τὴν θυγατέρα
της ἐπὶ τοῦ τοίχου· αἶφνης εἶδε τὸν λίθον τὸν
φράττοντα τὸ παράθυρον σαλευόμενον καὶ ἤκουσε
τὸν Τριστάν παροτρύνοντα τοὺς ἐργάτας. Τότε
συνελθούσα διὰ μιᾶς ἐκ τῆς ληθαργώδους ἀκινή-
σιος ἐν ἣ διατέλει ἀπὸ τινων στιχμῶν, ἤρξατο
κραυγάζουσα, ἡ δὲ φωνὴ της διέσχισε τὸ οὐς ὡς
ἤχος πρίνος, ὅτε δὲ ἐτραύλιζεν ὥσαντι αἱ ἀραὶ
ἄπασαι συνωθοῦντο ἐπὶ τῶν χειλέων της διὰ νὰ
ἐκραγῶσιν ὅλαι διὰ μιᾶς: « ὦ! ὦ! ὦ! Φρίκη!
λησταὶ! θηρία ἀνήμερα! Θέλετε νὰ μοῦ ἀρπά-
σῃτε τὴν κόρην μου; Ἔξω λέγω, εἶναι ἡ κόρη
μου αὕτη! Ἄ τοὺς αἰτίμους! ὦ τοὺς δημίους!
τοὺς κακούργους! τοὺς φονεῖς! βοήθεια! φωτιά! —
Καλὲ θὰ μοῦ πάρουν αὐτοὶ τὸ παιδί μου! καὶ
ποῦ εἶναι λοιπὸν αὐτὸς ὁ θεὸς, ὁ δίκαιος; — Τό-
τε ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Τριστάν, μὲ στόμα
ἀφρίζον, μὲ ὄμμα ἀτενὲς καὶ ἄγριον, τετραποδῶν
ὡς πάνθηρ, τὰς τρίχας ὠρθωμένας. . . »

Ἄς μὴ προχωρήσωμεν περαιτέρω. Ὁ Ὀβίδιος
ἐν παραπλησίᾳ σκηνῇ θὰ μετεχειρίζετο τὴν με-
ταμόρφωσιν πρὸ πολλοῦ, διότι ἡ ἀγρία αὕτη λύσ-
σα τοῦ πάνθηρος τοῦ ὁποῖου τὰ νεογνά ἀρπάζει
ὁ θηρευτὴς δὲν ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὴν ἀνθρώπι-
νὴν λύπην· δὲν βλέπω πλέον γυναῖκα ἢ μητέρα,
ἀλλὰ μαινομένην παράφρονα, θηρίον ἀνήμερον. Ἡ
ὀργὴ μετετρέπη εἰς μανίαν, ἡ φυσικὴ ὁρμὴ διε-
δέχθη τὸ αἰσθημα, ἡ ψυχὴ κατενικήθη ὑπὸ τοῦ
σώματος. Ἄς ἀποστρέψωμεν λοιπὸν ἐκείθεν τοὺς
ὀφθαλμούς μας ἐπ' ἀναλαμβάνοντες τὸν ὠραῖον
ἐκείνον τοῦ Τερεντίου στίχον.

ἄνθρωπος, εἰμὶ, καὶ εἰς μέγα τὰ ἀνθρώπινα συγκινοῦμαι
Homo sum: humani nihil a me alienum puto.